

Avdelningen för juridik
Emilia Danielsson
Mia Hemmestad
Eva von Schéele

Ändrade åldersbedömningar av ensamkommande barn

Allmänt om åldersbedömningar

Några särskilda lagregler om åldersbedömningar finns inte i dag. Ett visst regelverk har föreslagits i departementspromemorian Ds 2016:37 *Åldersbedömning tidigare i asylprocessen*. Promemorian har remissbehandlats och en lagrådsremiss har lämnats till Lagrådet den 2 februari 2017. Regeringen har aviserat en proposition i ämnet den 23 februari 2017 och ny lag per den 1 maj 2017.

Det har stor betydelse för vilka regler som är tillämpliga i olika avseenden, om en ensamkommande asylsökande är under eller över 18 år. För asylsökande som är under 18 år, dvs. underåriga, gäller reglerna om ensamkommande barn. Är personen över 18 år, gäller istället samma regler som för övriga vuxna. Det är inte alltid som en asylsökande kan styrka sin identitet och ålder. Det gör att det kan uppstå oklarhet kring den asylsökandes ålder.

Migrationsverket har följande information på sin hemsida om detta:

Om du inte har några identitetshandlingar, om du inte kan visa din ålder på något annat sätt, och din ålder inte verkar stämma, håller personalen först ett samtal med dig om hur gammal du är. Det betyder att handläggaren pratar med dig för att utreda hur gammal du är.

Om handläggaren bedömer att du är äldre eller yngre än du har sagt, ändrar handläggaren din ålder i Migrationsverkets databas. Om handläggaren bedömer att du är 18 år eller äldre kommer ditt ärende att behandlas på samma sätt som för vuxna asylsökande.

Vad är en medicinsk åldersbedömning?

Migrationsverket kommer att informera dig om att du har möjlighet att gå till en läkare för att göra något som kallas för en medicinsk åldersbedömning eller läkarbedömning av ålder. Det kan till exempel innebära att du går till en läkare och gör en handleds- eller tandröntgen. Sedan bedömer läkaren på ett ungefär hur gammal du är.

Åldersbedömningen är frivillig och det är något som du tillsammans med din gode man får besluta om och boka tid för. Migrationsverket står för kostnaden av åldersbedömningen när den lämnas in.

Migrationsverket kan ändra sin bedömning om du lämnar in identitetshandlingar eller på annat sätt visar hur gammal du är.¹

¹ <https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/For-dig-som-ar-barn-och-har-sokt-asyl/Utan-foraldrar/Asylansokan/Aldersbedomning.html>

Migrationsverkets anvisningsbeslut

Det finns som sagt inga särskilda regler i dag om hur åldersbedömningarna ska gå till, under vilka förutsättningar och på vilket sätt de får ändras och vilka rättsverkningar olika ställningstaganden har. Det har i olika sammanhang påpekats att Migrationsverkets ställningstaganden inte är bindande för andra myndigheter eller domstolar. Ser man det från kommunal synvinkel får dock Migrationsverkets inledande ställningstagande betydelse i flera avseenden. Om Migrationsverket bedömer att en person är under 18 år, kommer personen att behandlas som ensamkommande barn och därmed anvisas en kommun med stöd av 3 § andra stycket lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA). Den anvisade kommunen ska då ordna boendet. När Migrationsverket anvisat en kommun anses barnet vistas i den kommunen i den mening som avses i 2 a kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453). Migrationsverkets beslut om anvisning av ensamkommande barn får inte överklagas.²

Migrationsverkets anvisningsbeslut är således bindande i förhållande till kommunen. Vi kan inte se att kommunen har någon möjlighet att vägra att ordna boende och att stå för övrigt stöd som följer av socialtjänstlagen för en person som Migrationsverket bedömer vara ett ensamkommande barn och som därför anvisats en kommun. För ensamkommande barn är vidare överförmyndaren skyldig att förordna en god man (2-3 §§ lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn). Här finns emellertid inte någon rättslig koppling till anvisningsbeslutet liksom den i fråga om boende. Formellt sett är överförmyndaren därför troligen inte bunden av Migrationsverkets ställningstagande när det gäller den enskildes ålder. Samtidigt är det förstås önskvärt att bedömningen av en persons ålder vid olika myndigheter är enhetlig.

Om personen är uppenbart över 18 år

Om kommunen anser att det är uppenbart att den enskilde är över 18 år och att registrerad ålder är felaktig, anser vi därför att kommunen bör begära att Migrationsverkets omprövar sitt anvisningsbeslut. Som vi ser det finns det ett förvaltningsrättsligt utrymme för en sådan ändring, i de fall det ursprungliga beslutet grundats på felaktiga uppgifter från den asylsökande. Om Migrationsverket gör en uppskrivning av åldern och återtar sitt anvisningsbeslut, vilket torde kräva att det är uppenbart att den registrerade åldern är felaktig, upphör kommunens skyldighet att ordna boende enligt LMA. I och med det skapas en möjlighet för kommunen att i egna beslut göra motsvarande bedömning och som en konsekvens upphäva beslut om boende och sådant stöd som Migrationsverket istället har att tillhandahålla (logi, bostadsersättning, dagersättning och särskilt bidrag) samt att ta upp frågan om godmanskapets bestånd.³

² Se 22 § LMA.

³ Se SKL:s PM, *Rutiner för omprövning av Migrationsverkets anvisningsbeslut*, den 6 oktober 2016, <https://skl.se/ekonomijuridikstatistik/juridik/halsoochsjukvardskolasocialtjanst/socialrattlssochassistansersattning/socialratt/nagrafragorkringaldersbedomningochvuxnapersonerpaboendenforbarn.10090.html>

Åldersuppskrivningens verkan för kommunen

Kommunens egna beslut rörande den asylsökande upphör inte automatiskt i och med att Migrationsverket ändrar sin bedömning i frågan om ålder. I vilken omfattning kommunen och andra myndigheter är bundna av Migrationsverkets bedömning av åldern har prövats av domstolar i olika mål. Utfallen i dessa avgöranden har varierat och domstolarna har resonerat olika.⁴ Frågan om åldersuppskrivningar har även belysts i beslut från Justitieombudsmannen (JO).⁵ Regeringen har vidare i sin lagrådsremiss anført att utgångspunkten måste vara att varje myndighet som kommer i kontakt med ensamkommande asylsökande barn självständigt har att ta ställning till en asylsökandes ålder inom ramen för sin verksamhet och utifrån det regelverk som styr den. I praktiken har dock Migrationsverkets beslut om ålder många gånger stor betydelse vid den åldersbedömning som den andra myndigheten ska göra vilket kan göra att deras beslut i praktiken blir styrande även för andra myndigheter.⁶

Kommunen beslutar självständigt om dess åtaganden gentemot den asylsökanden ska bestå. Såsom SKL ser det innebär det att en förutsättning för att kommunen ska ändra sitt beslut är att kommunen delar Migrationsverkets bedömning i fråga om åldern. En annan sak är att Migrationsverkets avgörande naturligtvis är av stor betydelse för kommunens prövning och ska beaktas vid ett sådant ställningstagande. Det är självklart önskvärt att bedömningen av en persons ålder vid olika myndigheter är enhetlig.

Ersättning till kommunen

Om kommunen väljer att göra en annan bedömning än Migrationsverket, t.ex. genom att låta godmanskapet kvarstå, kan det påverka möjligheten till ersättning från Migrationsverket. Denna fråga ligger för närvarande för prövning i Kammarrätten i Göteborg.⁷

När det gäller ersättning för kostnader för placering enligt socialtjänstlagen kan kommunen ha rätt till ersättning även för ungdomar över 18 år, upp till 21 års ålder.⁸ Om den enskilde, även med beaktande av den ålder som Migrationsverket registrerat efter åldersuppskrivningen, kan anses ha påbörjat vården före 18 års ålder borde

⁴ Se t.ex. Förvaltningsrättens i Karlstad dom den 1 mars 2016 i mål nr 2280-15, Förvaltningsrättens i Härnösand dom den 8 juni 2016 i mål nr 252-16 och 278-16, Kammarrättens i Göteborg dom den 11 november 2015 i mål nr 1337-15 och Kammarrättens i Jönköpings dom den 10 februari 2016 i mål nr 3411-15, Kammarrättens i Göteborg dom den 17 januari 2017 i mål nr 6213-16, Kammarrättens i Göteborg dom den 13 december 2011 i mål nr 3014-11 och Tingsrättens i Luleå dom den 8 mars 2016 i mål nr Å 3078-15.

⁵ JO 2013/14 s. 361, JO 1014/15 s. 361 samt JO:s beslut den 16 maj 2016 i ärende dnr 539-2015.

⁶ Lagrådsremiss, *Åldersbedömning tidigare i asylprocessen*, den 2 februari 2017, s. 13.

⁷ Mål nr 4234-16 och 4235-16, se även äldre avgörande av samma kammarrätt den 13 december 2013 i mål nr 3014-11.

⁸ Se 7 § förordning (2002:1118) om statlig ersättning för asylsökande m.fl.

kommunen, utifrån SKL:s bedömning, ha rätt till ersättning upp till 21 års ålder.⁹ Detta förutsätter att den enskilde har ett vårdbehov enligt socialtjänstlagen eller lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU).¹⁰ Även den statliga ersättningen för skolgång på gymnasiet kvarstår om den asylsökande, utifrån den ”uppskrivna” åldern, kan anses ha påbörjat utbildningen före 18 års ålder.¹¹

Om en åldersuppskrivning innebär att den enskilde, utifrån den ”uppskrivna” åldern inte kan anses ha påbörjat vården respektive skolgången före 18 års ålder är rättsläget dock oklart vad gäller frågan om kommunens rätt till fortsatt ersättning, men förhoppningen är att ovan nämnda dom från Kammarrätten i Göteborg kommer att ge viss vägledning.

Avslutning

I avvaktan på kommande lagstiftning och eventuellt klagörande rättspraxis, har vi i dagsläget inga närmare rekommendationer från SKL:s sida. Vi har en fortgående dialog med Migrationsverket i denna fråga. Just nu ligger fokus bl.a. på att gemensamt försöka identifiera i vilka fall och på vilka grunder som uppskrivning av ålder faktiskt sker under pågående asylprocess. När vi kommit längre i det arbetet kommer vi att uppdatera denna information.

⁹ Detta gäller i vart fall till dess att beslutet om avvisning eller utvisning vunnit laga kraft eller när tidsfristen för frivillig avresa löpt ut.

¹⁰ Regeringen har i promemorian *Ett nytt ersättningssystem för mottagande av ensamkommande barn och unga*, den 21 juni 2016, föreslagit förändringar i ersättningssystemet. Det nya ersättningssystemet är tänkt att träda i kraft den 1 juli 2017. Något beslut om det har emellertid inte fattats.

¹¹ Se 5 § förordning (2002:1118) om statlig ersättning för asylsökande m.fl. och 29 kap. 2-3 §§ skollagen (2010:800).